

BALZAK ASARLARIDA INSONIY QADRIYATLAR

Jo'rayeva Malika Sunnatillo qizi

SamDCHTI lingvistika -fransuz tili 2-bosqich magistranti

Anotatsiya: Buyuk fransuz yozuvchisi Onore de Balzak ijodi Yevropa tanqidiy realizmi adabiyotining yuqori cho'qqisi hisoblanadi. Adib qalamiga mansub "Inson komediyasi" epopiyasi u yashagan davr burjua tuzumi va jamiyati tarixini o'zida haqqoniy mujassamlashtirgan qomusiy asardir.

Kalit so'zlar: Buyuk fransuz yozuvchisi, muammolar, Gorio, sobiq tadbirkor

Buyuk fransuz adibi dramaturg Onore de Balzak (1799 -1850) o'z davrining eng buyuk adiblaridan biri hisoblanadi. Uning buyukligi shunda ediki, u jamiyatdagi muammolarni bor bo'yi bilan , reazlim asosida qayta yozdi, butun bir obrazlar tizimini yaratdi, u qahramonlari yordamida jamiyatga " ko'zgu tutdi" . Balzak asarlari " Insoniy komediya " nomi ostida birlashtirilgan bo'lib, ushbu epopeyadan 147 asar o'rin olgan. Ushbu asarlarichida eng mashhur romani -"Gorio ota"hisoblanadi. " Gorio ota " romani 1834 -yil yozilgan . O'zbek tiliga Sulton Muhammadjonov tomonidan tarjima qilingan.Gorio ota -sobiq tadbirkor, sarmoyador shaxs . U rafiqasi vafotidan so'ng butun hayotini , bor mehrini, qalb qo'rini ikki qizi - Anastazi va Delfinaga bag'ishlaydi.

Ularni malikalardek voyaga yetkazadi.Afsuski, qizlar bemehr chiqadi, ularga faqat otasining pullari kerak edi xolos! Ejen de Rastinyak -shaharga o'qish maqsadida kelgan ,huquqshunoslik fakukteti talabasi. Oddiy oilaning farzandi bo'lgan Ejen shaharda yashash, obro' orttirishning yagona yo'li -kiborlar jamiyatiga yaqinlashish deb hisoblaydi. Shu sabab o'zining uzoq qarindoshi de Bosean xonimdan maslahat oladi.

Rastinyak endi Gorio otaning boy badavlat qizlari bilan tanishadi(Gorio otaningqizi ekanini keyinchalik bilib qoladi.) Lekin ko'zini mol dunyo ko'r qilgan , qanday qilib bo'lmasin boyish orzusida bo'lgan yigitcha bu ikkala bemehr qizning harakatlarini ko'rib afsuslanadi.Har ikki qiz ham oilali, farzandlari bor, lekin shunga qaramay, ular turli ballarga borishni,maishat qilishni, qimmatbaho taqinchoqlar taqishni, ma'shuqalari bilan qimor o'ynashni sevadilar. Ma'shuqalaridan ajralib qolmaslik uchun bor budini berishga tayyorlar. Ularning barcha qarzlarini sho'rlik Gorio ota to'laydi. O'zi bir xaroba uyda ijarada tursa -da, qizlari uchun eng oxirgi pullarini berishga ham rozi. Muhimi, bir on bo'lsa ham qizlarini ko'rishni istaydi. Lekin qizlari otasidan or qiladi. Ko'cha ko'yda u bilan ko'rishishni yoqtirishmaydi. Ammo, boshlariga tashvish tushsa , darrov otasi yoniga kelishadi. Mana,

qizlarning haqiqiy aksi! Rastinyak bu voqealarni ko'rib eziladi, kasalmand otaga yordam beradi.

Vafot etganda esa qizlari o'rniga o'zi dafn marosimi o'tkazadi... Bu nonko'r qizlar hatto otasi bir necha marta chaqirishiga qaramasdan o'limi oldidan bir marta ham ko'rishgakelmaydi, dafn marosimiga esa xizmatkorlarini jo'natishadi. 1835–1843 yillar davomida Balzak o'zining eng yirik asarlaridan biri “Ushalmagan orzular” romanini yozib tugatadi. Bu roman muallifning oldingi asarlariga qaraganda hajm jihatidan ham, obrazlar dunyosining barkamolligi, voqealar tasvirining kengligi va haqqoniyligi jihatidan ham birmuncha ustun turadi.

¹Masalan, shu paytgacha mashhur sanalgan “Gorio ota” romanidagi voqealar faqat Parij shahrida sodir bo'lib o'tsa, “Ushalmagan orzular”ning syujeti dastlab chekka viloyatlarning biri Angulemda boshlanib, so'ngra Parijga ko'chadi va nihoyasi yana Angulemda yakunlanadi. “Gorio ota” romanida bosh qahramon Ejen Rastinyakning provintsiyadagi hayoti eslatibgina o'tiladi, xolos. “Ushalmagan orzular”da esa, bosh qahramon Lyusen Shardonning qishloqdagi hayoti ham batafsil yoritilganini kuzatamiz. Onore de Balzak boylikka hirs qo'ygan burjuasinfining jirkanch qiyofasini, buzuq axloqini to'g'ri tushuna bildi. U o'z asarlarida mehnatkash xalqning yoppasiga noroziligini, ularning turmadagidan battar turmushini haqqoniy ko'rsatib berdi. Balzak inson psixologiyasining chuqur bilimdoni ham edi. Buni biz adibning xususiy mulkchilik psixologiyasini ochib berishdagi mahoratida ham kuzatamiz. Shuning uchun ham “buyuk insonshunos”ning bu san'ati jahon adabiyotida yangi sahifa –tanqidiy realizmsahifasini ochdi. Uning realizmi –o'zi yashagan jamiyatni murosasiz tanqid etgan realizm edi.

Balzak o'zining “Inson komediyasi” turkumini yaratish bilan zamonasining hushyor ziyolisi, o'tkir tilli satirik yozuvchisi, bilimdon faylasufi sifatida jahon adabiyotida shuhrat qozondi. Balzak zamondosh adiblarga ehtirom ko'rsatishda ham e'tiborli edi.

“XIX asr fransuz yozuvchilariga maktub”ida davlatga hukmronlik qilishda quroldan ko'ra g'oyaning roli ustunligini ta'kidlaydi, shu bilan birga, Yevropa ustidan qurol bilan emas, balki so'z qudrati bilan hukmronlik o'rnatishga da'vat etadi.

Adibning fikriga ko'ra, “ijodning shirin mevasi besamar g'aflatga olib keladi va yozuvchi uchun bundan hech qanday naf yo'q”. Binobarin, adib butun umri davomida o'ziga cheklovlar qo'yib, ijod borasida qoniqmaslik hissi bilan yashagan. Balzakning hayoti va ijod yo'li mushkulotlar bilan to'lib-toshgan. Oilaviy tashvishlar, ruhiy iztiroblar va tinimsiz mehnat adib sog'ligining yomonlashuviga sabab bo'ldi. 1850 yilning erta bahori... Onore uzoq yillardan buyon xat yozishib

¹ 1. Muhammadjon Xolbekov, filologiya fanlari doktori, professor “Jahon adabiyoti” jurnali, 2009 yil, 1-son.

yurgan mehribon do'sti Evelina Ganskayaga uylanish niyatida Ukrainaga keldi. 14 mart kuni ularning nikoh marosimi bo'lib o'tdi. Bundan xursand bo'lib, Balzak parijlik sirdosh do'sti Zyulma Karro xonimga maktub yo'llab, shunday deb yozadi: "Hayotda na baxtli bolalikdan, na navqiron yoshlikdan to'yib bahra olish nasib etgan edi menga. Aftidan, umrimning qolgan qismi endi totli o'tadigan ko'rinadi".

Afsuslar bo'lsinki, bu baxt ham unga nasib etmadi. Kasali kun sayin zo'rayib borgan adib rafiqasi bilan Parijga qaytdi va avgustning o'n sakkizida adabiyot ahli buyuk yozuvchisidan ajralib qoldi. "Bugun fransuz xalqi uchun juda og'ir kun bo'ldi.

Janob Balzak barcha buyuklarning buyugi, ulug' insonlarning ulug'i edi. U yozib qoldirgan asarlar zamonamizni to'liq va yorqin kartinalarda aks ettiruvchi hayot sahifasini tashkil etadi", degan edi dafn marosimida so'z olgan yozuvchi Viktor Gyugo chuqur qayg'u bilan.

Adabiyotlar:

1. Muhammadjon Xolbekov, filologiya fanlari doktori, professor "Jahon adabiyoti" jurnali, 2009 yil, 1-son.
2. The Dawn of Eurasia: On the Trail of the New World Order by Bruno Maçães, Nashriyot: Allen Lane
3. <https://saviya.uz/ijod/adabiyotshunoslik/buyuk-insonshunos/>